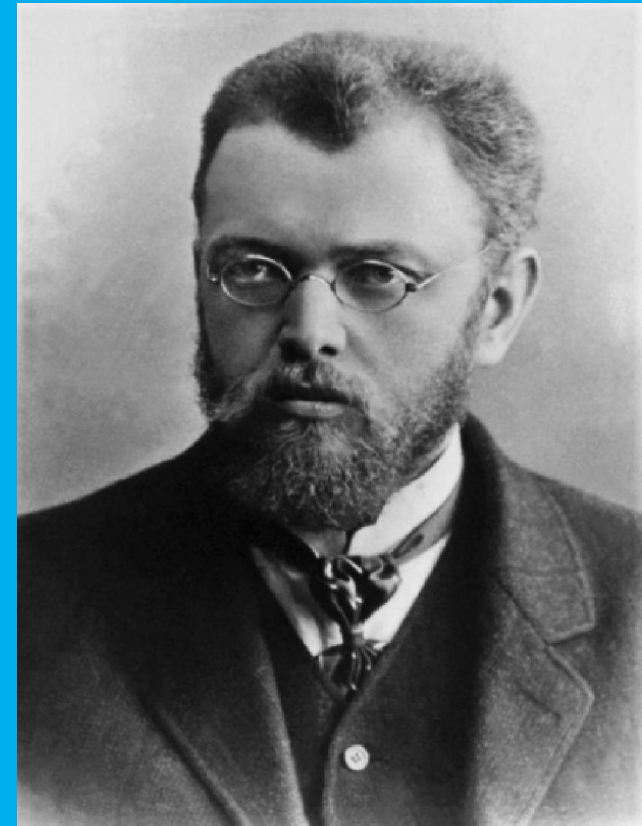

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

Київ – 2024

Література:

1. Бродецький О. Гуманістичні ефекти ціннісної синергії релігійно-етичних ідей: методологічне підґрунтя та прикладні горизонти. Українське релігієзнавство. 2019. No 89. С. 13–25
2. Красільнікова О.В., Гусева Н.Ю. Релігійна етика та її вплив на формування ділової етики. І Міжнародна наукова конференція з міждисциплінарних досліджень. Тези доповідей. Берлін, Німеччина 19 – 21 січня 2021 року. С. 884–886.
3. Miller, Richard B. What is Religious Ethics? Friends and Other Strangers: Studies in Religion, Ethics, and Culture, New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 2016, P. 17-39.

Коцюба М. П.,
НМУ імені О.О. Богомольця,
maximkotsyba@gmail.com

ЧИ ПОТРІБНА БІОЕТИЦІ ТЕОРІЯ МОРАЛІ?

На позір інтуїтивно завжди напрошується зв'язок етики, теорії моралі, із біоетикою [4]. Часто можна чути, з одного боку, про домагання прояснення “етичних істин”, що має на меті допомогти розв'язку надто складних практичних викликів, а, з іншого боку, про те, що розв'язок цих складних викликів є справою широкого кола експертів, але не філософів-теоретиків. Тож яка роль філософської теорії до застосовних і конкретних принципів біоетики?

Сучасна застосовна етика, чи не найбільш виразнішою частиною якої є біоетика, пропонує доволі своєрідний зв'язок теорії з практикою. Про це, як на мене, дуже влучно зазначено у вступі до статті “Теорія та біоетика”: “Зв'язок біоетики з теоріями моралі теоріями складний. Для початку, є філософи, які роблять чимало для біоетики, і для загалу їхня дисципліна маже за визначенням є теоретичною. Тому, коли їх просять розглянути значення моральних теоретизувань у біоетиці, вони говорять, і це природньо впливає з їхньої філософських позицій, про те, що моральна теорія має вирішальне, якщо не незамінне значення. У той же час є ті, хто ставить під сумнів модель біоетики як “застосовної етики”. Грубо кажучи, згідно цієї моделі та чи інша теорія моралі (наприклад, утилітаризм, кантіанська деонтологія, теорія цінностей) накладається на якусь проблему застосовної етики в надії розв'язати її. Така модель, на думку її противників, перебільшує відокремлення теоретичного від застосовного. Крім того, є такі дослідники, як Віл Кімліка (1993 [1996]), які вважають, що моральна теорія не повинна брати участь у виробленні державної політики щодо біоетичних питань [2].

Віл Кімліка (Will Kymlicka) (нар. 1962 р.) – чеського походження канадський політичний філософ, який чимало і напрочуд плідно розмірковує про зв'язок етики як теорії із політикою або урядкуванням. Пропоную

викласти основні моменти згаданої у Стенфордській енциклопедії Кімлікової статті “Філософія моралі і публічна політика: справа НРТ” [3], аби потому спробувати підважити деякі його аргументи. Звичайно ж беремо до уваги, що цій статті вже

Кімліка замислюється над тим чи корисною і помічною є етика (філософія моралі) у питаннях державної політики та урядуванні викликів, які створені новими і надзвичайно непевними технологіям, пов’язаними у широкому сенсі із предметом біоетики. І одразу зазначу, що він не ставить під сумнів важливість моралі чи звичаєвості як такої. Він хоче побачити чи дійсно від філософії є толк не рівні теорії, а на рівні конкретних управлінських рішень та державних політик. Якщо простіше: чи є глузд у тому, щоб філософи-моралісти брали участь у етичних комісіях чи різного роду урядових комітетах, метою яких є напрацювати конкретні і дієві принципи, які були би справедливими і враховували усіх. Ще більш цікавим це питання стає, коли він ми читаємо майже на початку статті таке: “Цілий випуск журналу “Філософія і медицина” присвячений критиці “аматорського” способу розгляду етики в цих звітах. Отже, якщо урядові звіти схильні розглядати етичні питання в аматорський спосіб, то безсумнівно, що вихід полягає в отриманні більшої кількості інформації від професійних філософів моралі...” [3, с. 3], а потім, майже наприкінці, ще й таке: “Деякі з доповідей, найбільш аматорські обговорення моралі, напевно якнайкраще виявили та захистили морально значимі інтереси” [3, с. 18-19]. Тому Кімліка й говорить про те, що бути “аматором” не означає не змогти тямуще й серйозно застосувати моральне чуття.

Кімліка, дослідивши роботу багатьох комітетів та численні огляди їхньої роботи в академічній літературі, описує два погляди на те, як залучають академічних філософів до роботи в такого роду комітетах та комісіях:

1) амбіційний погляд: філософи мають зробити так, щоб члени комісії стали на якусь “правильну” універсальну позицію, щоб потім використовувати її при вирішенні конкретних проблем;

2) скромний погляд: філософи мають забезпечити ясність та чіткість аргументів комісії, виявити концептуальні плутанки, але не маючи на меті змусити членів обрати якусь із універсальних теорій моралі [3, с. 2]

Кожен із цих поглядів має недоліки та переваги, але Кімліка пропонує третій погляд на те, як можна заучити філософів до урядової роботи, бо ні амбіційний, ні скромний погляди насправді не можуть пояснити, що воно значить “дивитись на речі з моральної точки зору”. Моральною є та точка зору, яка вимагає бути чуйним до інших, що на думку Кімліки значить поставити себе місце інших. Зрештою він це називає “ставитися до людей серйозно, турбуватися про них” [3, с.]. Таке серйозне ставлення до інших підвладне і “аматорам”, і “професіоналам”, також таке ставлення можливе поза будь-якому теорією моралі.

До універсальних та незалежних від будь-якої теорії моралі принципів Кімліка відносить такі: 1) автономія (включно із інформованою згодою);

¹ “Нові репродуктивні технології”.

2) підзвітність; 3) повага до людського життя; 4) рівність; 5) належне використання ресурсів; 6) некомерціалізація; 7) захист інтересів дитини² [3, с. 11-12]. Їхня універсальність і незалежність є якоюсь “природною” і “самозрозумілою”. Водночас Кімліці не йдеться про якусь метафізичну чи універсалістську загальність. Ні, ці принципи є загальним консенсусом громадян “західних демократій”. Але з їхньої консенсусної універсальності не випливає їхня виправданість, тому питання дебатів щодо них все ще лишається відкритим та нагальним. Консенсус щодо них міг бути збігом довільних культурних передсудів. Проте Кімліка вказує на два аргументи на користь того, що це просто збіг: по-перше, ці принципи схвалені дуже різноманітними та численними суспільними групами (навіть міжнародними) та спільнотами, а, по-друге, ці принципи узгоджуються з моральною точкою зору, з переконанням, що кожна людина є цінною сама собою. Тому, на думку Кімліки, немає потреби ставати на якусь теорію моралі, щоб сформулювати ці керівні принципи. Зрештою, виявляється, що головні чинні теорії моралі схвалюють ці принципи. Труднощі виникають, коли теоретики намагаються застосувати ці принципи до конкретних випадків: “Здається, що коли ми маємо ухвалити якесь конкретне рішення, кожна теорія моралі має менше покладатися на філософські нюанси, а більше на базові принципи, які ця теорія поділяє з іншими [3, с. 14]. Це своєрідне “балансування цінностей, з яким часто стикаються судді, що важко назвати суто теоретичною проблемою.

Пошуки кращої теорії не дадуть нам бажаних результатів, бо насправду це не питання про конфлікт у самих цінностях, чи те, що якась суперечить іншій. Ні, тут радше йдеться про “питання влади та фактів” [3, с. 16]. Це суспільні конфлікти, а не ціннісні. Це конфлікти, як мають на меті подолати, насамперед, суспільну суперечність (у вигляді конфлікту розподілу влади), а не теоретичну неузгодженість. Тут помічна застосовна гнучкість, а не теоретична послідовність. Слід зважати на зацікавлені сторони та принципи, і для цього достатньо серйозного морального погляду та вміння поставити себе на місце інших. Тому, на думку Кімліки немає гострої проблеми у тому, щоб не залучати філософів-теоретиків до роботи комісій та комітетів задля показу чи роз’яснення того, що самі урядові члени можуть побачити. Більше того, вони можуть великою мірою плутати та забирати час в урядовців на ці “теоретичні” дебати. Разом з тим, Кімліка говорить, що немає особливої доцільності у тому, аби самі урядовці занурювалися в академічну філософію (хоча він наводить фрагменти дуже аматорських звітів з філософської точки зору), бо, по-перше, це витрата їхнього (оплачуваного) часу та енергії, по-друге, це призведе до притуплення їхнього повсякденного морального погляду, і, по-третє, це може підірвати їхню впевненість у повсякденному моральному чутті.

Етичні комісії та комітети – це про те, щоб показати усе різноманіття точок зору, це про те, щоб усіх зацікавлених зробити сторонами процесу, це про те, щоб уможливити такий консенсус, який би був максимально

² Слід сказати, що ці принципи він вживає у випадку НРТ, але потім говорить, що вони можуть бути універсальними для дуже широкого кола випадків.

справедливим для усіх. З іншого боку, поява такого роду комісій означає кінець класичного розуміння етики, яким би розмитим воно не було різними філософськими теоріями. Біоетика – це не про принципи доброго життя, тобто щастя, це спроба зробити морально важливими та виправданими наші домагання “ухвалити закони для захисту права на життя й гідність, бо стрімкий поступ науки дає нам до рук засоби для різноманітних генетичних маніпуляцій” [1, с. 108].

Література:

1. Бадью А. Етика. Нарис про розуміння зла/ пер. з фр. В. Артюха та А. Репи. – К.: Комубук, 2016. – 192 с.
2. Flynn, J. Theory and Bioethics // The Stanford Encyclopedia of Philosophy / ed. Edward N. Zalta & Uri Nodelman, 2022 (Winter Edition). – URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2022/entries/theory-bioethics>.
3. Kymlicka W. Moral Philosophy and Public Policy: The Case of NRTs // Bioethics. – 1993 (1996). – 7(1). – с. 1-26.
4. Nussbaum M. Why Practice Needs Ethical Theory: Particularism, Principle, and Bad Behaviour // Moral Particularism / ed. B. Hooker, M. O. Little. – Oxford, Clarendon Press, 2000. – p. 227-255

Лапутько А. В., Парфьонова О. І.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
annalaputko1987@gmail.com, f.foreignstud@nmu.ua

БІОЕТИЧНІ АСПЕКТИ “ПОСТМОРТАЛЬНОЇ РЕПРОДУКЦІЇ” У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

“Стрімкий” розвиток медичних технологій в сучасному світі породжує численні дискусійні та біоетичні питання, серед яких чільне місце займають й питання розвитку допоміжних репродуктивних технологій.

В умовах поглиблення демографічної кризи в Україні, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію нашої держави, особливої гостроти набуло у нашому суспільстві поняття “постмортальна репродукція”, тобто зачаття та народження дитини після смерті одного або обох батьків [1]. Мова йде, в першу чергу, про військовослужбовців, які ризикуючи своїм життям захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність нашої країни, забезпечити їм можливість зберегти біологічний матеріал для майбутнього батьківства та материнства. Наразі допоміжні репродуктивні технології врегульовані такими законодавчими актами: Цивільним кодексом України (ч. 7 ст. 281 ЦК, ст. 284, 285, 286, 290), Законом України “Про охорону здоров'я” (ст. 48), Наказом Міністерства охорони здоров'я “Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні” (№ 787 від 09.09.2013 р.) [2] та ін. Для того, щоб мати можливість скористатися